וועטער:
קלאר און וואַרם

The Only Jewish Newspaper in Western Canada Established 1910 PUBLISHED DAILY

אידישע וואָרט

THE ISRAELITE PRESS

זון אויפגאַנג — 5.19.
זון אונטערגאַנג — 7.45.

די איינציקע אידישע צייטונג
אין מערב קאַנאַדע
עטאַבלירט אין 1910
דערשיינט
יעדן טאָג

Vol. 21, No. 187. Winnipeg, Mon. Aug. 17, 1931. Published Daily except Saturday and Sunday. דערשיינט יעדן טאָג חוץ שבת און זונטאָג מאָנטאָג ד׳ אלול, תרצ״א.

אידישער כּחור פון הירש דערטרונקען

אנב-אורחא

פון מארק

א שאָר — די הויזן מיט די ציגן!

ווען אין לאנדאָן האָט מען זיך דער־וואוסט, אז אין דעם לעצטן מאָמענט האָט נאַנדי באַשלאָסן נים צו פאָרן צו דער אינדישער קאָנפערענץ אין לאָנדאָן, איז דאָרטן געווארן, נאַטירלאַך, א גאַנצע סומאַטאָנע.

אוודאי האָט מען אין די פאָליטישע קרייזן זיך דערפון זייער דערשלאָגן, וואָס וועט זיין מיט דער קאָנפערענץ אָן נאַנדין? און וואָס וועט זיין מיט אידישע ענינים?

איך ווייס דאָס נים, און עס אינטע־רעסירט מיך נים אזוי, — מיר האָבן גענוג אייגענע צרות.

וואָס מיך אינטערעסירט אבער יאָ, איז די הויזן און די ציגן, — דאָס איז פאַר מיר א שאָר. פאַרשטענדלאַך־ערן.

און אנב איז דאָך דאָך מאַקע אויך א סּאָר אידישלאַכער ענין: הויזן זיי־נען א זאַך מיט וועלכער ארט בכלל־אין הערי שטיינבערג, אונזער שקרל־עיכם איד, בפרט, פאַרשטרעם זיי וועלכן און ציגן זיינען אויך אַ אידישלאַכער ענין, ווייל אין אירופּעלייט זיינען זיי־ער צוזעהן, ווען זיי האָבן כאַטש א גענוגה צייגעלע מיידך, און ווייל די אי־דישע שטאָם נראָבוויץ אין אמאָל גע־ווען כארוטס מיט אירע ציגן.

* * *

ווען דו וועלסט האָבן דיך דערוואוסט, אז נאַנדי וועט פאָרן קיין לאָנדאָן צו דער קאָנפערענץ, האָסט דו זיך די ערשט־טע זאַך געשטעלט די פראַגע: און וואָס מכח הויזן?

סאָ־אין אזוי: היות ווי דער אינדי־שער נביא אין במחיצה הויזנלאַז, איז די פראַגע, צי וועט עס דערשיינען אין זיין גאַנצער הויזנלאַזיקייט אין די לאָנדאָנער סאַלאָנען, אדער אין וועט בדעכן זיין טראַדיציע אין וועט פאָר־ביינען זיין שטיקל געוואַנט אויף אַ־לעדן מיט א לייטשער פאַר תחתון נים?

און אז יאָ, איז מיט וועלכע? וועלן דאָס זיין די אריסטאָקראַטישע ניקשס־טאָרן אין באַלשעוויסטישע מיניס־דערשיינונג אי־כ קענינלאַכן הויף? אדער א פאַר נעשטרייפטע הויזן וואָס ביי־שטיש ענינען טראָגן מיט זייערע „פּוד דרעס" ביי פאַראַרגע נעלענדאַ־טען, אין ביי הויליאָנקעס מיט זייערע נערכטע? אדער א פשוט׳ע פאַר פּרוידערן, ווי נעוויזנלאַכע שטערבלאַכע טראָגן? אדער פּרידשאַכע הויזן, ווי די דאַמען טראָגן בעוונותינו הרבים? אדער נאָך א פאַר אוודאי מכנסים, וואָס מיר, אידן, זיינען זייערע הייפּס צושטעלערן — פאַר די גויים?

* * *

האָבן דאָקטוירים געשריבן לאַנגע אפּהאַנדלונגען וועגן דעם ענין, דער־ווייזנדיק, אז דער לאָנדאָנער קריטיק אין נים צוגעפאַסט צו קיין מכנסים־לאַזיקייט.

און מאַראַלישן: האָבן די פראַגע ברייט באַהאַנדלט פון דער אומטאַר־לישער ע...

און עקאָנאָמיסטן האָבן געשריבן דיי־דערשאַציעס וועגן דער ווירטשאַפט פון נאַכרים הויזנלאַזיקייט אויף דעם עקאָ־נאָמישן סיסטעם פון דער ווייוויליזירט־טער וועלט.

און מאַרינסטן האָבן אנגעהייבן צור־טראַכטן די ניע הויזנלאַזע מאָראַל, וואָס וועלן געשאַפן ווערן ווי א רעזולט־טאַט פון נאַנדיס דערשיינונג אין לאָנ־דאָן מיעפיער אין דעם דאָזיקן קריי־דונגס אַרטיקל.

אן אלגעמאַרב הענדלער האָבן זיך צוגעגרייט צו א גרויסן מסחר מיט אל־טע הויזן; און אויף די מעקסטיל און הויזן אַבריקאַנטן האָבן די הויט גע־ציטערט.

דעם נרעסטן שנוים האָבן אבער גע־האַט אונזערע ברידער, פעליעטאָניסטן און צייטשריפטן בכלל, — אזא סענ־סאַציאָנעלע און פיקאַנטע טעמע האָבן מיד שוין לאַנג נים געהאַט!

* * *

און דאָן — נאָך א פיקאַנטע טעמע: די ציגן.

נאַנדי, הייסט עס, האָט געוואָלט גע־מען מיט זיך אויס׳ן שיף צוויי ציגן, צו האָבן פרישע ציגענע מילך, און מעלקן די ציגן האָט געוואָלט דוקא די עכלישע לאָרדישע טאָכטער. וואָס האָט זיך איבערגעגעבן פרוען אין אינגליע?

איך ווייס דאָס נים, און עס אינטע־רעסירט מיך נים אזוי, — מיר האָבן גענוג אייגענע צרות.

וואָס מיך אינטערעסירט אבער יאָ, איז די הויזן און די ציגן, — דאָס איז פאַר מיר א סּאָר. פאַרשטענדלאַך־ערן.

און אנב איז דאָך דאָך מאַקע אויך א סּאָר אידישלאַכער ענין: הויזן זיי־נען א זאַך מיט וועלכער ארט בכלל־אין הערי שטיינבערג, אונזער שקרל־עיכם איד, בפרט, פאַרשטרעם זיי וועלכן און ציגן זיינען אויך אַ אידישלאַכער ענין, ווייל אין אירופּעלייט זיינען זיי־ער צוזעהן, ווען זיי האָבן כאַטש א גענוגה צייגעלע מיידך, און ווייל זיי האָ־בן כארוטס מיט אירע ציגן.

* * *

ווען דו וועלסט האָבן דיך דערוואוסט, אז נאַנדי וועט פאָרן קיין לאָנדאָן צו דער קאָנפערענץ, האָסט דו זיך די ערשט־טע זאַך געשטעלט די פראַגע: און וואָס מכח הויזן?

סאָ־אין אזוי: היות ווי דער אינדי־שער נביא אין במחיצה הויזנלאַז, איז די פראַגע, צי וועט עס דערשיינען אין זיין גאַנצער הויזנלאַזיקייט אין די לאָנדאָנער סאַלאָנען, אדער אין וועט בדעכן זיין טראַדיציע אין וועט פאָר־ביינען זיין שטיקל געוואַנט אויף אַ־לעדן מיט א לייטשער פאַר תחתון נים?

און אז יאָ, איז מיט וועלכע? וועלן דאָס זיין די אריסטאָקראַטישע ניקשס־טאָרן אין באַלשעוויסטישע מיניס־דערשיינונג אי־כ קענינלאַכן הויף? אדער א פאַר נעשטרייפטע הויזן וואָס ביי־שטיש ענינען טראָגן מיט זייערע „פּוד דרעס" ביי פאַראַרגע נעלענדאַ־טען, אין ביי הויליאָנקעס מיט זייערע נערכטע? אדער א פשוט׳ע פאַר פּרוידערן, ווי נעוויזנלאַכע שטערבלאַכע טראָגן? אדער פּרידשאַכע הויזן, ווי די דאַמען טראָגן בעוונותינו הרבים? אדער נאָך א פאַר אוודאי מכנסים, וואָס מיר, אידן, זיינען זייערע הייפּס צושטעלערן — פאַר די גויים?

* * *

האָבן דאָקטוירים געשריבן לאַנגע אפּהאַנדלונגען וועגן דעם ענין, דער־ווייזנדיק, אז דער לאָנדאָנער קריטיק אין נים צוגעפאַסט צו קיין מכנסים־לאַזיקייט.

און מאַראַלישן: האָבן די פראַגע ברייט באַהאַנדלט פון דער אומטאַר־לישער ע...

און עקאָנאָמיסטן האָבן געשריבן דיי־דערשאַציעס וועגן דער ווירטשאַפט פון נאַכרים הויזנלאַזיקייט אויף דעם עקאָ־נאָמישן סיסטעם פון דער ווייוויליזירט־טער וועלט.

און מאַרינסטן האָבן אנגעהייבן צור־טראַכטן די ניע הויזנלאַזע מאָראַל, וואָס וועלן געשאַפן ווערן ווי א רעזולט־טאַט פון נאַנדיס דערשיינונג אין לאָנ־דאָן מיעפיער אין דעם דאָזיקן קריי־דונגס אַרטיקל.

און אלגעמאַרב הענדלער האָבן זיך צוגעגרייט צו א גרויסן מסחר מיט אל־טע הויזן; און אויף די מעקסטיל און הויזן אַבריקאַנטן האָבן די הויט גע־ציטערט.

דעם נרעסטן שנוים האָבן אבער גע־האַט אונזערע ברידער, פעליעטאָניסטן און צייטשריפטן בכלל, — אזא סענ־סאַציאָנעלע און פיקאַנטע טעמע האָבן מיד שוין לאַנג נים געהאַט!

* * *

און דאָן — נאָך א פיקאַנטע טעמע: די ציגן.

נאַנדי, הייסט עס, האָט געוואָלט גע־מען מיט זיך אויס׳ן שיף צוויי ציגן, צו האָבן פרישע ציגענע מילך, און מעלקן די ציגן האָט געוואָלט דוקא די עכלישע לאָרדישע טאָכטער. וואָס האָט זיך איבערגעגעבן פרוען אין אינגליע?

איך ווייס דאָס נים, און עס אינטע־רעסירט מיך נים אזוי, — מיר האָבן גענוג אייגענע צרות.

וואָס מיך אינטערעסירט אבער יאָ, איז די הויזן און די ציגן, — דאָס איז פאַר מיר א סּאָר. פאַרשטענדלאַך־ערן.

און אנב איז דאָך דאָך מאַקע אויך א סּאָר אידישלאַכער ענין: הויזן זיי־נען א זאַך מיט וועלכער ארט בכלל־אין הערי שטיינבערג, אונזער שקרל־עיכם איד, בפרט, פאַרשטרעם זיי וועלכן און ציגן זיינען אויך אַ אידישלאַכער ענין, ווייל אין אירופּעלייט זיינען זיי־ער צוזעהן, ווען זיי האָבן כאַטש א גענוגה צייגעלע מיידך, און ווייל די אי־דישע שטאָם נראָבוויץ אין אמאָל גע־ווען כארוטס מיט אירע ציגן.

* * *

ווען דו וועלסט האָבן דיך דערוואוסט, אז נאַנדי וועט פאָרן קיין לאָנדאָן צו דער קאָנפערענץ, האָסט דו זיך די ערשט־טע זאַך געשטעלט די פראַגע: און וואָס מכח הויזן?

סאָ־אין אזוי: היות ווי דער אינדי־שער נביא אין במחיצה הויזנלאַז, איז די פראַגע, צי וועט עס דערשיינען אין זיין גאַנצער הויזנלאַזיקייט אין די לאָנדאָנער סאַלאָנען, אדער אין וועט בדעכן זיין טראַדיציע אין וועט פאָר־ביינען זיין שטיקל געוואַנט אויף אַ־לעדן מיט א לייטשער פאַר תחתון נים?

און אז יאָ, איז מיט וועלכע? וועלן דאָס זיין די אריסטאָקראַטישע ניקשס־טאָרן אין באַלשעוויסטישע מיניס־דערשיינונג אי־כ קענינלאַכן הויף? אדער א פאַר נעשטרייפטע הויזן וואָס ביי־שטיש ענינען טראָגן מיט זייערע „פּוד דרעס" ביי פאַראַרגע נעלענדאַ־טען, אין ביי הויליאָנקעס מיט זייערע נערכטע? אדער א פשוט׳ע פאַר פּרוידערן, ווי נעוויזנלאַכע שטערבלאַכע טראָגן? אדער פּרידשאַכע הויזן, ווי די דאַמען טראָגן בעוונותינו הרבים? אדער נאָך א פאַר אוודאי מכנסים, וואָס מיר, אידן, זיינען זייערע הייפּס צושטעלערן — פאַר די גויים?

* * *

האָבן דאָקטוירים געשריבן לאַנגע אפּהאַנדלונגען וועגן דעם ענין, דער־ווייזנדיק, אז דער לאָנדאָנער קריטיק אין נים צוגעפאַסט צו קיין מכנסים־לאַזיקייט.

און מאַראַלישן: האָבן די פראַגע ברייט באַהאַנדלט פון דער אומטאַר־לישער ע...

און עקאָנאָמיסטן האָבן געשריבן דיי־דערשאַציעס וועגן דער ווירטשאַפט פון נאַכרים הויזנלאַזיקייט אויף דעם עקאָ־נאָמישן סיסטעם פון דער ווייוויליזירט־טער וועלט.

און מאַרינסטן האָבן אנגעהייבן צור־טראַכטן די ניע הויזנלאַזע מאָראַל, וואָס וועלן געשאַפן ווערן ווי א רעזולט־טאַט פון נאַנדיס דערשיינונג אין לאָנ־דאָן מיעפיער אין דעם דאָזיקן קריי־דונגס אַרטיקל.

און אלגעמאַרב הענדלער האָבן זיך צוגעגרייט צו א גרויסן מסחר מיט אל־טע הויזן; און אויף די מעקסטיל און הויזן אַבריקאַנטן האָבן די הויט גע־ציטערט.

דעם נרעסטן שנוים האָבן אבער גע־האַט אונזערע ברידער, פעליעטאָניסטן און צייטשריפטן בכלל, — אזא סענ־סאַציאָנעלע און פיקאַנטע טעמע האָבן מיד שוין לאַנג נים געהאַט!

* * *

אזוי זיי אזוי, אבער נאַנדיס פּלוצלי־דיקער באַשלוס נים צו פאָרן וועט באַ־רוגן א סך מענשן פון פרנסה און וועט פאַרנרעטערן די דייטן פון די אַרבעטס־לאָזע, — וואָס אין, מיט אין וואָרט, נים נוטן די אַרבעטסלאָזיקייט אין שוין אזוי אויך נרויס.

אמת, זיין נים פאָרן און די לייזונג וואָס דאָס וואָלט געבראַכט צו דער הויזן און ציגן פאַרבלעבן אין פאַר זיך אַליין א טעמע, ווי ס׳אין איצט פאַר מיר.

אבער לאַנג קאָן מען דאָך וועגן דעם נים שרייבן אין נים דיידן, — ווען ער פאָרט יאָ, וואָלט עס אונז נעגעבן אַן אומדערשעפּאַכן קוואַל מיט.

אבער אפשר, ווען מען טוט אים שטאַרק א בעט, פאָרט ער יאָ?

יאָ, הען איך שרייב די שורות זע איך א ידיעה אין צייטונג, אז ער קאָן נאָך ענדערן זיין באַשלוס און יאָ פאָרן, קיין שלעכטער מענש איז ער דאָך נים!

מערב קאַנאַדע מאַכט ווידער דורך הייסן טאָג

נאָך איינעם פון די הייסטע טעג פון׳ם זומער האָט מערב קאַנאַדע דורכ־נעמאַכט נעכטן, מיט א טעמפּעראַטור פון 93 אין ווינניפּעג און מוס־דזשאָ, און 92 אין ווייניפּעג און אין מעדיסין־האָט.

די היץ כוואַליע האָט פאַרכאַפּט אויך אנדערע טיילן פון דער דאָמיניאָן, און די איסט האָט נעהאַט א דורכשניטלאַ־כע טעמפּעראַטור פון 80. אפילו דאָ־סאָ, אין יוקאָן, און אקלאַוויק, אויפ׳ן אַרקטישן אָקעאַן, האָבן פאַרצייכנט א טעמפּעראַטור פון 70.

די נאַכט איז דאָ אויך געווען א נאַנץ וואַרמיקע, אבער דער פריטאָכדיק אין נע־ווען אבסאָל קילער און וואַלקנדיק, כאָטש דער וועטער נביא זאָגט פאַר־אויס נאָך א הייסן טאָג.

—(::)—

מאָרגן פּיקניק פון בית יתומים אין קילדאָנאַן פּאַרק

אויף דער לעצטער פאַרוואַלטונג פון דער לוידים סאַסייטי פון בית־יתומים אין באַשלאָסן געווארן צו אַראַנזשירן א פּיקניק פאַר די קינדער פון בית־יתומים. דער פּיקניק וועט פאָרקומען מאָרגן, דינסטאָג, 2 אויינגער נ.מ.

ביים פּיקניק וועט מען אויבערגעבן די פּרײַזן צו די קינדער וועלכע האָבן זיך אויסגעצייכנט אין העברעאישן לי־מוד.

לויפט פאַסט באַדינונג געשניטן אין מזרח און מערב קאַנאַדע

אטאַוואַ, אָנט., אווג. 17. — אין די אינטערעסן פון עקאָנאָמיע האָט די רע־גירונג שטאַרק געשניטן די לויפט־פאַסט באַדינונג אין מזרח און אין מערב. קאַ־נאַדע. צווישן אנדערע, איז די סאַס־קאַטון און נאָרט־בעטלפאָרד לינינ אויסגעגעבן געווארן.

די לויפט־לינינ פון טאָראָנטאָ, דורך דער פאַרמיטלונג פון די שטאָטן, קיין ווינניפּעג, פאַרבלייבט אין קראַפט, און אין מאָנטרעאָל, דורך בעטלפאָרד ווערן איצט אויסגע־שניטן פון׳ם מאָרגן.

די לויפט־לינינ פון טאָראָנטאָ, דורך אינטערמעדיאַט פּאָינטס, ווערן אויסגע־שניטן פון׳ם מאָרגן.

דער אַרויסגעבער באַהויפּטעט, אז די רעגלעמענטן אויסגאַבן פון דער צייט־טונג זאָלן אפשר דערשיינען דורך דער וואָך אין אנדערע דרוקערייען.

דרוקערייען פון מאָנטרעאָלער אַנטיסעמיטישע בלעטלאַך פאַרניכטעט פון פייער

אַרויסגעבער באַהויפּטעט, אז ס׳איז די אַרבעט פון אונ־טערצינדער, וואָס האָבן פריער צעשעדיקט די דרוקערייען

מאָנטרעאָל, קוועב., אווג. 17. — דיי צוויי־שטאָבקיק דרוקערייען, וואו עס ווייי־נען אַרויסגעגעבן זיינען פאַרנינען אַנטי־סעמיטישע פראַנצויזישע וועכנטלאַ־כע בלעטלאַך "לע מיראָר", "לע נאַנלאַ" און "לע שאַטאָ", אין פאַרניכטעט גע־וואָרן פון פייער נעכטן פרי.

אויף דער פאַדערונג פון זש. אַרקאַן, איינגעטיגט פון די בלעטלאַך און דער רעדאַקטאָר פון׳ם "מיראָר", האָט די פּאָליציי אנגעפאַנגען אין אויספאַרשונג פון די אורזאַכן און דער שריפט.

לויט די באַריכטן וואָס די פּאָליציי האָט פון אים געקראָגן, איז מען פריער אין דער נעביידע אריינגעריסן דורך דער הינטער־טיר און מען האָט אנגע־מאַכט א חורבן אין דער נעביידע. אַכט פּרעס־מאַשינען און פיר לייטאַפּס.

דער חשבון איז, אז באַלד ווי שפּיין קאַרטלאַך וועלן אפּגעשאַפן ווערן און ברויט וועט פאַרקויפט ווערן פריי, וועט דער קאַנאַדישער תּבואה עקספּאָרט שטאַרק פאַלן, וואָס וועט פאַרגרעסערן די אַנפראַגע אויף אַמעריקאַנער און קאַנאַדער וויץ. דער בערלינער באַריכט לויטעט אַזאַ אויף, אַז די טריקעניש אין רוסלאַנד, איינשליסלדיק דעם "שוואַרצן פאַס" (דער פּרוכטבאַרסטער שטח פון לאַנד צווישן דנעפּער און וואָלגע), האָט שטאַרק פאַרערגערט די געראַטע־נעוואָרן, און די פאַסט פאַרבינדונג צווישן טאָראָנטאָ און מאָנטרעאָל, דורך דער וויינטער צום מזרח, וועט זיין דורך דער באַן.

דערציילט מר. אַרקאַן, זיינען צעשטע־טערט נעוואָרן מיט א האַמער, און אויף אנדערע מאַשינען זיינען פאַרניכטעט נעוואָרן. דעם זאָן פון דער קומעדיקער אויסגאַבע "לע נאַנלאַ" איז צעוואָרן אין "לע שאַטאָ", אין פאַרניכטעט גע־וואָרן פון פייער נעכטן פרי.

אויף דער פאַדערונג פון זש. אַרקאַן, איינגעטיגט פון די בלעטלאַך און דער רעדאַקטאָר פון׳ם "מיראָר", האָט די פּאָליציי אנגעפאַנגען אין אויספאַרשונג פון די אורזאַכן און דער שריפט.

לויט די באַריכטן וואָס די פּאָליציי האָט פון אים געקראָגן, איז מען פריער אין דער נעביידע אריינגעריסן דורך דער הינטער־טיר און מען האָט אנגע־מאַכט א חורבן אין דער נעביידע. אַכט פּרעס־מאַשינען און פיר לייטאַפּס.

פאַרמער געפינט סקע־לעט פון פרוי שניידע־דיק היי

הערי סייבל, א פאַרמער אין׳ם דיס־טריקט פון מאַרש, ביי דעוויילס קריק, צפון פון סעלקירק, מאַנ., האָט שניידע־דיק היי, פרייטאָג נאָכמיטאָג, געפונען א סקעלעט פון א פרוי. דער פאַרמער האָט אין דעם דיסטריקט ניט געשניטן קיין היי עטלאַכע יאָר.

די פּראָווינציעלע פּאָליציי מאַכט איצט אויספאַרשונג וועגן דעם פאַל און זי וועט פּרואוון פעסטשטעלן ווער די פרוי איז.

א סעט פאַלשע צייגן, א גאָלדענער רינגל און א טייל פון א שנירל קאָראַלן זיינען געפונען געווארן אַרום אירע בייגער.

אַלע מאַניטאָבער שולן וועלן זיין אָפן

די מייסטע שולן פון מאַניטאָבאַ וועלן זיך עפענען מאָרגן, אווג. 18טן, פאַר א רעגלעמענטן 10־חדשים׳דיק לערן יאָר, האָט דאָס. א. האַוואַי, פּראָ־וינציעלער בילדונגס מיניסטער, אנאָ־סירט שבת. איינציק שולן, באַזונדערס אין די אויסלענדישע יישובים, וועלן דיך עפענען ערשט טעפּט. 1טן, אבער קיין שול וועט נים פאַרבלייבן געשלאָסן, גלייכט דער מיניסטער, נים נעקוקט אויף דער שווערער לאַגע פון די דאָר־פיש מוניציפּאַליטעטן.

די שטאָטעקע שולן וועלן זיך עפענען דינסטאָג סעפּטעמבער 1טן.

באַריכט וועגן אָפּשאַפונג פון שפּיין קאַרטלאַך אין סאָוועט רוסלאַנד ווירקט אויף ווייץ־פּרייזן

דער באַריכט פון בערלין וועגן דעם, אז יאָזעף סטאַלין פאָנט אָפּצושאַפן דעם סיסטעם פון שפּיין־קאַרטלאַך אין סאָוועט פאַרבאַנד, האָט געווירקט אויפ׳ן ווייץ מאַרק אין שיקאַגאָ לעצטן שבת. אויפהויבנדיק דעם פּרייז פון ווייץ אויף א סענט אויפ׳ן בושל.

דער חשבון איז, אז באַלד ווי שפּיין קאַרטלאַך וועלן אָפּגעשאַפן ווערן און ברויט וועט פאַרקויפט ווערן פריי, וועט דער סאָוועטישער תּבואה עקספּאָרט שטאַרק פאַלן, וואָס וועט פאַרגרעסערן די אַנפראַגע אויף אַמעריקאַנער ווייץ. דער בערלינער באַריכט לויטעט אַזאַ אויף, אַז די טריקעניש אין רוסלאַנד, איינשליסלדיק דעם "שוואַרצן פאַס" (דער פּרוכטבאַרסטער שטח פון לאַנד צווישן דנעפּער און וואָלגע), האָט שטאַרק פאַרערגערט די געראַטע־נעוואָרן.

דער גרויסער אידישער דיכטער, מ. ה. א. געווינען ערשטע בייסבאָל טשעמפּיאָנשיפּ גיים

די י. מ. ה. א. בייסבאָל טיים האָט געשלאָגן די "יונידאָס" אין פריי־טאָגדיקער גיים פאַר דער צווייטער סעריע טשעמפּיאָנשיפּ פון מאַניטאָ־באַ, מיט 8 צו 7. די גיים אין נע־ווען איינע פון די אינטערעסאַנטסטע פון׳ם סעזאָן, און ביידע צדדים האָבן אַרויסגעגעבן גרויס בריוו׳שאַפט.

די צווייטע גיים וועט געשפּילט ווער־דן צווישן די צוויי טימס מאָרגן (דינסטאָג) און, זאָלן די י. מ. ה. א. זיי נעווינען, דאַן וועלן זיי אויטאָמאַ־טיש די שפּילער אין׳ם טשעמפּיאָנ־שיפּ קאַמף מיט די "נייטיוו סאָנס"! וועלן די "יונידאָס" געווינען, דאַן וועט נאָך א דריטע, אַנטשלאָסענע גיים געשפּילט ווערן.

ליטווישע אידן פאָרן קיין בירא־בידזשאַן

וועלן מער ניט קאָנען קומען צוריק קיין ליטע

(ספּעציעלע טעלעגראַמע צו "דאָס אידישע וואָרט" פון "איטא")

קאָוונע, אווג. 17 (איטא). — די ערשטע גרופּע אידישע בעל־מלאכה׳ס, דערקויפט פון ליטע פאַר איבערוואנ־דערונג קיין בירא־בידזשאַן דורך פּ. ראַשעקע, אין נאָמען פון סאָוועטשן „אָרט", איז אָפּגעפאָרן פון דאָנען קיין בוריאַ, אין סיבירן.

די ליטווישע רעגירונג האָט זיי גע־נעבן דיי דערלויבעניש אַרויסצופאָרן, אבער מיט׳ן תּנאי, אַז זיי זאָלן אויס־נעבן זייער ליטווישע בירגערשאַפט. זיי וועלן אזוי מער ניט קאָנען קומען צו־ריק קיין ליטע.

—(::)—

א לעבעדיק בילד אין פאַלאַס

דער מוטער פאַראיין ביי דער אר. רינג פריידיטיי טעפּאַל שול, פירט דורך א לעבעדיק בילד דעם פערטן אקטאָבער. פריינטלאַכע אַרגאַניזאַציעס זיינען געבעטן פריי צו האַלטן דעם דאַטום.

"הצפירה" שטעלט אָפּ אויסגאַבע

וואַרשע, אווג. 17 (איטא): — די העברייאישע צייטונג "הצפירה" האָט אָפּגעשטעלט איר אויסגאַבע, צוליב פּר־נאַנזיעלע שוועריקייטן.

אַלע מאַניטאָבער שולן וועלן זיין אָפן

די מייסטע שולן פון מאַניטאָבאַ וועלן זיך עפענען מאָרגן, אווג. 18טן, פאַר א רעגלעמענטן 10־חדשים׳דיק לערן יאָר, האָט דאָס. א. האַוואַי, פּראָ־וינציעלער בילדונגס מיניסטער, אנאָ־סירט שבת. איינציק שולן, באַזונדערס אין די אויסלענדישע יישובים, וועלן דיך עפענען ערשט טעפּט. 1טן, אבער קיין שול וועט נים פאַרבלייבן געשלאָסן, גלייכט דער מיניסטער, נים נעקוקט אויף דער שווערער לאַגע פון די דאָר־פיש מוניציפּאַליטעטן.

די שטאָטעקע שולן וועלן זיך עפענען דינסטאָג סעפּטעמבער 1טן.

פאַלשע דאָלאַר באַנקנאָטן פאַרשפּרייט אין ירושלים

ירושלים, אווג. 17 (איטא). — פאַל־שע אַמעריקאַנער צען דאָלאַר אין פּוס־ציק דאָלאַר באַנקנאָטן זיינען איצט פאַרשפּרייט אין ירושלים, לויט א דער־קלערונג וואָס דער היגער פּאָליציי דער־מעמענט האָט אַרויסגעגעבן. די פאַר־ליצייז האָלט אז די גרויסע צאָל דאָלאַר באַנקנאָטן זיינען געקומען פון עגיפּטן.

—(::)—

נייער געזעץ וועגן לאַנד איינ־קויף אין פאַלעסטינע

ירושלים, אווג. 17 (איטא). — א געזעץ וועגן לאַנד איינקויף אין פאַ־לעסטינע וואָס איז איינע פון א רייע געזעצן וואָס וועלן איינגעפירט ווערן, כדי צו באַגרעניצן דעם לאַנד קויף, וועט פאַרעפנטלאַכט ווערן דעם 20טן אויגוסט, לויט ווי די "איטא" האָט זיך דאָ דערוואוסט. אין דעם זעלבן טאָג וועט אויך אָנקומען קיין פאַלעסטינע דער דירעקטאָר פון דעם פאַלעסטינע אנטוויקלונגס פּלאַן, לואי פרענטש.

—(::)—

אַגענטור וויל סאַכער זאָל זיין אידישער ראַטגעבער צום דיר־עקטאָר פון פאַלעסטינער אנטוויקלונגס פּלאַן

לאָנדאָן, אווג. 17 (איטאַ). — די עק־זעקוטיווע פון דער אידישער אַגענטור וויל, אז הערי סאַכער, דער געוועזענער מיטגליד פון דער ציוניסטישער עקזעקוטיווע אַרויסגעגעבן גרויס בריוו׳שאַפט.

מאַדאַם יאַנג איז א פּראָמינענטע פירערין פון דער סאָציאַליסטישער פאַר־טיי אין דאָלאַנד. זי אַחראַנטיר דעם פּלאַן אין דעם האַלעדנישן סאָציאַליס־טישן פירער מ. נערהאַרד וועלכער האָט זיך צוריקגעצויגן פון פאַראַלאַנטן.

—(::)—

ניי־יאָרק אידישע יוגנט אָרגאַניזאַציע

ניי־יאָרק, אווג. 17. — אַ נייע אידישע יוגנט אָרגאַניזאַציע, אַ־לס׳ן אַ־מעריקאַנער יוגנט אָרגאַניזאַ־ציע, איז אין דער שטאָט אויפגעשטאַנען. דער צוועק פון דער אָרגאַניזאַציע איז, אַ־לס׳ן אַ־מעריקאַנער יוגנט אָרגאַניזאַ־ציע

THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper in Western Canada.
דאָס אידישע וואָרט
Office and Place of Business: Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave., E.
Published daily except Saturday and Sunday.
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA.
Subscription: $6.00 per year.
Established 1910 Phones: 55 409—52 213
WINNIPEG — MANITOBA

די ארבעטסלאָזיקייט הילף פלענער

דאָס פּראָגראַם פון ארבעטסלאָזיקייט רעליף פאַר מאַניטאָבאַ, איבערגעשיקט פון פּרעמיער ברעקען קיין אָטאַוואַ, קאָן אויסזעען צו זיין אביסל איבערגעטריבן. ער פאַרלאַנגט א פּראָגראַם וואָס דאַרף קאָסטן איבער זיבן מיליאָן דאָלאַר פאַר דער פּראָווינץ אַליין. פון וועל־כע די דאָמיניאָן רעגירונג דאַרף בייטראָגן איבער זיבן מיליאָן דאָלאַר. לויט דערזעלבער פּראָפּאָרציע פאַר די אַנדערע פּראָווינצן. וואָלט עס אויסגעקומען, אז די פעדעראַלע רעגירונג זאָל דאַרפן אויסגעבן אויף איבער הונדערט מיליאָן דאָלאַר פאַר׳ן גאַנצן לאַנד, אין פאַר־גלייך מיט די צוויי מיליאָן דאָלאַר וואָס זי האָט פאַר דעם צוועק אויסגעגעבן לעצטן יאָר.

מען מוז אָבער געדינקען, אז די לאַגע אין לאַנד איז דאָס יאָר א סך ערנסטער, ווי זי איז געווען לעצטן יאָר אין דער צייט. די ארבעטס־לאָזיקייט לאַגע וועט זיין א שווערערע דעם קומענדיקן ווינטער, ווי דעם עבר׳דיקן שוין צוליב דעם אליין. וואָס א סך ארבעטסלאָזע האָבן נאָך לעצטן זומער געלעבט פון זייערע פריערדיקע אָפּשפּאַרונגען, וואָס האָבן זיך איצט אויסגעשעפּט. און צו דעם איז נאָך צוגעקומען דער גרויסער אומגליק מיט דער אומגערעטעניש אין די פריערי פּראָווינצן, וואָס האָט ווייטער פאַרערגערט די אַזוי שלעכטע לאַגע פון די פאַר־מערס און וואָס מאַכט פאַר דרינגענד א ברייטע רעליף פּראָגראַם פאַר די געליטענע פאַרמערס.

די פאַרמערשע לאַגע איז דאָס יאָר באַזונדערס שווער אין די פריערי פּראָווינצן. און זיי וועלן דערפאַר מוזן קריגן א גרעסערע פּראָ־פּאָרציע פון די רעליף געלדער פון דער דאָמיניאָן רעגירונג, ווי די אַנ־דערע פּראָווינצן. פעדעראַל ברעקענט פּראָגראַם דאַרף דערפאַר ניט מיינען, אז די אַנדערע פּראָווינצן זאָלן דוקא קריגן די זעלבע פּראָפּאָר־ציע הילף, און מוז דערפאַר ניט מיינען אַן אויסגאַבע פון הונדערטן מי־ליאָן דאָלאַר פון דער פעדעראַלער קאַסע פאַר דעם צוועק פאַר׳ן גאַנצן לאַנד.

מען מוז אויך געדינקען, אז ניט די פּראָווינצן און ניט די מוני־ציפּאַליטעטן זיינען מער ניט בכח צו טראָגן די רעליף לאַסט וואָס זיי האָבן געטראָגן אויף זיך דעם פאַרגאַנגענעם יאָר, ווען צו די צוואַנציק מיליאָן דאָלאַר אסיגנירט פון דער רעגירונג האָבן זיי, די פּראָווינצן און מוניציפּאַליטעטן, צוגעלייגט פון זייערע קאַסעס נאָך פעדעראַל ביז פּופּציק מיליאָן דאָלאַר. די מייסטע מוניציפּאַליטעטן שטייען איצט שיר ניט אויפ׳ן שוועל פון באַנקראָט א דאַנק דער דאָזיקער לאַסט, מיט אַלע קוואַלן פון הכנסה אויסגעשעפּט. די מייסטע פּראָווינצן זיינען אויך ניט אין א סך א בעסערער לאַגע. באַזונדערס די פריערי פּראָווינצן, וועמעס הכנסות זיינען געשניטן צום מינימום, א דאַנק דער שווערער לאַגע פון דער פאַרמער באַפעלקערונג. וואָס קאָן גאָר קיין שטייערן ניט צאָלן, און דער ווירקונג וואָס דאָס האָט געהאַט אויף דער שטאָטיקער באַפעלקערונג.

— עס קומט דערפאַר אויס אין דער אונטערשטער שורה, אז פרעמיער ברעקען איז גאָר ניט ארויס פון זיך די גרעניצן פון מעסיקייט מיט זיין־פּראָגראַם וואָס ער האָט פאַרגעשלאָגן פאַר אָטאַוואַ. אדרבא, ווי גרויס די סימע זאָל ניט אויסזען, וועט זי אָבער ניט מער ווי דעקן די עלעמענטאַרסטע נויטן פון׳ם מאָמענט. — צו פאַרזאָרגן אַלע וואָס נויטן זיך דערינען מיט ברויט און מיט א דאַך אויבערן קאָפּ, ווי פרעמיער בענעט און זיינע מיניסטאָרן האָבן צוגעזאָגט. מיט זיין גאַנצן פּראָגראַם פון געזעלשאַפטלאַכע ארבעטן רעכנט ניט פרעמיער ברעקען אויף מער ווי א צוויי טעג א וואָך ארבעט פאַר די פאַרהייראַטע אַר־בעסלאָזע דורך די זעקס ווינטערדיקע חדשים.

אונדזער איז דאָס א גרויסע סימע פאַר דער פעדעראַלער רעגי־רונג. אָבער קומען וועט זי דאָך פון די זעלבע קעשענעס. פון די זעלבע ביבלבער וואָס צאָלן אויף די מוניציפּאַליטעטן און פּראָווינציעלע שטייערן. דער אונטערשייד איז בלויז וואָס די פעדעראַלע רעגירונג האָט ברייט מערע פריילייגן. — איר קוואַל פון הכנסות דורך שטייערן איז ניט אזוי באַשעריינקט. און ווי דאָס הינטער זיך די גרויסע רעזערוו פון׳ם גאַנצן לאַנד ווען זי זאָל דאַרפן אָנקומען צו א חלואה פאַר די דרינגענדיקע אַר־דערנונגען פון׳ם מאָמענט.

— אגב וועט אזא ברייט פּראָגראַם פון געזעלשאַפטלאַכע ארבעטן ווי פרעמיער ברעקען ציינכט אָן אַפּרופן זיך גינסטיק אויף א גרויסער צאָל אינדוסטריען וואָס וועלן צושטעלן די מאַטעריאַלן פאַר די אַר־בעטן. וועט פאַרגרעסערן דעם פאַרברויך פון דער באַפעלקערונג און וועט בכלל פאַרלייכטערן דעם דרוק פון׳ם קריזיס אין לאַנד, דערנעענ־טערונג אזוי דאָס לאַנד צום צוריקקער פון גאַרמאַלע צייטן.

אגב אונטער בעסערע עקאָנאָמישע באַדינגונגען אין לאַנד וואָקסט אויף אַזויפיל די שטייער פעאיקייט פון דער באַפעלקערונג, אז די רע־גירונג קאָן אָפּמאַכן אירע איצטיקע דרינגענדיקע אויסגאַבן דורך די וואָקסנדיקע הכנסות.

ווינינפּעג און וואַנקאָווער

אין׳ם ריים פאַר׳ן דריטן פלאַץ צווישן די שטעט פון דער דאָמי־ניאָן א ריים וואָס האָט אָנגעהאַלטן צווישן ווינינפּעג און וואַנקאָ־ווער פאַר כמעט א צענדליק יאָרן. האָט וואַנקאָווער געוואונען. לויט דעם הייריקן צענזוס: וואַנקאָווער האָט דערגרייכט א באַפעלקע־רונג פון 245 טויזנט, צו ווינינפּעגס 217 טויזנט.

אמת, וואַנקאָווערס וואָוקס איז געווען טיילווייז א קינסטלאַכער. — די שטאָט האָט איינגעשלאָסן אין אירע גרעניצן אירע פאָרשטעט. ווען ווינינפּעג שליסט איין אין אירע גרעניצן סט. באַניפּייס אין דעם האַלבן טוצן אַנדערע מוניציפּאַליטעטן זיינען אויסגעשלאָסן אין אַלע הינ־טער שטאָט אין זיינען מיט איר איינע געבונדן אין אַלע הינ־זיכטן. דאַן וואָלט ווינינפּעג נאָך אַנגעהאַלטן איר פּאָזיציע פון דער דר־טער שטאָט אין דער דאָמיניאָן.

דאָך מוז מען צוגעבן, אז וואַנקאָווער איז פאַר די לעצטע פאָר צענדליק יאָרן געוואַקסן אָן א פאַרגלייך שנעלער פון ווינינפּעג. איר וואָוקס האָט זי הויפּטזאַכלאַך צו פאַרדאַנקען דער פאַרענדיקונג פון׳ם פאַנאַמאַ קאַנאַל, וואָס האָט זי פאַרוואַנדלט אין א וויכטיקן האַנדלס צענטער.

ווינינפּעג, פאַרקערט, האָט פיל פאַרלאָרן פון איר האַנדלס פּאָזי־ציע. די שטאָט קאָן איצט גיכער בלויז דורך אַן אינ־דוסטריעלער אַנטוויקלונג, וואָס איז מעגלאַך בלויז א באַדייטנדיק קער אימיגראַציע.

דערווייל אָבער קאָנען מיר פאַרגיינען אונזער שוועסטער־שטאָט, וואַנקאָווער. איר וואַנדערבאַרן וואָוקס. אויב ווינינפּעג זאָל זי ניט קאָ־נען אַנאַנען זי אין באַפעלקערונג, וואָלטן מיר איצט ביידע שטעט פאַר־געשלאָגן א גייעס סאַרט ריים: ווינינפּעג פון זיי וועט באַזאָרגן די באַ־פעלקערונג מיט בעסערע אין געזונטערע לעבנס אומשטענדן אין מיט גרעסערן וואוילזיין פאַר אַלעמען, און ניט בלויז פאַר יחידים . . .

דאָס וואָלט באמת געווען אַן אינעטערנאַציאָנאַלער קאָנקורס.

נאָך דרייסיק יאָר

פון ה. י. כהן

רעדאַקציאָנעלע באַמערקונג:

דער דאָזיקער אַרטיקל געשריבן פון דעם באַקאַנטן ציוניסטישן טוער אין עקטינג פּרעזידענט פון קרן קימת אין אַמעריקע, באַ־האַנדלט דעם סאַמע וויכטיקן אידישן פּראָבלעם אין אַרץ־יש־ראל, די לאַגע. מיט א שניידיק דער לאַגיק ציט ער אונטער א סך הכל פון די לעצטע דרייסיק יאָר אַרבעט אויף דעם געביט, און ער ציינט אָן א פּראַקטישע פּראָגראַם פאַר אַמעריקאַנער ציוניסטן.

דער קרן קימת איז זינט ער עק־זיסטירט געווען דער ליבלינגס פאַנד פון די ציוניסטן, ער איז אויך דער אַפּאָלערסטער פאַנד ביי דעם ברייטן אידישן עולם.

מען קאָן מיט זיכערייט באַהויפּטן, אז עס איז ניט פאַראַן ביי אידן נאָך א פאַנד, וואָס זאָל האָבן אַזויפיל פריוויליקע עסקנים און אַזא גרויסע צאָל מנדבים. ווי עס וויינט אויס פי־לען אידן אינסטינקטיוו, אז די דאָזיקע וואָס דער קרן־קימת שפּילט אין דער אויפבויונג פון אַרץ־ישראל, אַלס א אידיש לאַנד, איז אַזוי שלעכטע לאַגע פון די פאַר־מערס און וואָס מאַכט פאַר דרינגענד א ברייטע רעליף פּראָגראַם פאַר די געליטענע פאַרמערס.

די פאַרמערשע לאַגע איז דאָס יאָר באַזונדערס שווער אין די פריערי פּראָווינצן. און זיי וועלן דערפאַר מוזן קריגן א גרעסערע פּראָ־פּאָרציע פון די רעליף געלדער פון דער דאָמיניאָן רעגירונג, ווי די אַנ־דערע פּראָווינצן. פעדעראַל ברעקענט פּראָגראַם דאַרף דערפאַר ניט מיינען, אז די אַנדערע פּראָווינצן זאָלן דוקא קריגן די זעלבע פּראָפּאָר־ציע הילף, און מוז דערפאַר ניט מיינען אַן אויסגאַבע פון הונדערטן מי־ליאָן דאָלאַר פון דער פעדעראַלער קאַסע פאַר דעם צוועק פאַר׳ן גאַנצן לאַנד.

מען מוז אויך געדינקען, אז ניט די פּראָווינצן און ניט די מוני־ציפּאַליטעטן זיינען מער ניט בכח צו טראָגן די רעליף לאַסט וואָס זיי האָבן געטראָגן אויף זיך דעם פאַרגאַנגענעם יאָר, ווען צו די צוואַנציק מיליאָן דאָלאַר אסיגנירט פון דער רעגירונג האָבן זיי, די פּראָווינצן און מוניציפּאַליטעטן, צוגעלייגט פון זייערע קאַסעס נאָך פעדעראַל ביז פּופּציק מיליאָן דאָלאַר. די מייסטע מוניציפּאַליטעטן שטייען איצט שיר ניט אויפ׳ן שוועל פון באַנקראָט א דאַנק דער דאָזיקער לאַסט, מיט אַלע קוואַלן פון הכנסה אויסגעשעפּט. די מייסטע פּראָווינצן זיינען אויך ניט אין א סך א בעסערער לאַגע. באַזונדערס די פריערי פּראָווינצן, וועמעס הכנסות זיינען געשניטן צום מינימום, א דאַנק דער שווערער לאַגע פון דער פאַרמער באַפעלקערונג. וואָס קאָן גאָר קיין שטייערן ניט צאָלן, און דער ווירקונג וואָס דאָס האָט געהאַט אויף דער שטאָטיקער באַפעלקערונג.

— עס קומט דערפאַר אויס אין דער אונטערשטער שורה, אז פרעמיער ברעקען איז גאָר ניט ארויס פון זיך די גרעניצן פון מעסיקייט מיט זיין־פּראָגראַם וואָס ער האָט פאַרגעשלאָגן פאַר אָטאַוואַ. אדרבא, ווי גרויס די סימע זאָל ניט אויסזען, וועט זי אָבער ניט מער ווי דעקן די עלעמענטאַרסטע נויטן פון׳ם מאָמענט. — צו פאַרזאָרגן אַלע וואָס נויטן זיך דערינען מיט ברויט מיט א דאַך אויבערן קאָפּ, ווי פרעמיער בענעט און זיינע מיניסטאָרן האָבן צוגעזאָגט. מיט זיין גאַנצן פּראָגראַם פון געזעלשאַפטלאַכע ארבעטן רעכנט ניט פרעמיער ברעקען אויף מער ווי א וואָך ארבעט פאַר די פאַרהייראַטע אַר־בעסלאָזע דורך די זעקס ווינטערדיקע חדשים.

אונדזער איז דאָס א גרויסע סימע פאַר דער פעדעראַלער רעגי־רונג. אָבער קומען וועט זי דאָך פון די זעלבע קעשענעס. פון די זעלבע ביבלבער וואָס צאָלן אויף די מוניציפּאַליטעטן און פּראָווינציעלע שטייערן. דער אונטערשייד איז בלויז וואָס די פעדעראַלע רעגירונג האָט ברייט מערע פריילייגן. — איר קוואַל פון הכנסות דורך שטייערן איז ניט אזוי באַשעריינקט. און ווי דאָס הינטער זיך די גרויסע רעזערוו פון׳ם גאַנצן לאַנד ווען זי זאָל דאַרפן אָנקומען צו א חלואה פאַר די דרינגענדיקע אַר־דערנונגען פון׳ם מאָמענט.

— אגב וועט אזא ברייט פּראָגראַם פון געזעלשאַפטלאַכע ארבעטן ווי פרעמיער ברעקען ציינכט אָן אַפּרופן זיך גינסטיק אויף א גרויסער צאָל אינדוסטריען וואָס וועלן צושטעלן די מאַטעריאַלן פאַר די אַר־בעטן. וועט פאַרגרעסערן דעם פאַרברויך פון דער באַפעלקערונג און וועט בכלל פאַרלייכטערן דעם דרוק פון׳ם קריזיס אין לאַנד, דערנעענ־טערונג אזוי דאָס צוריקקער פון גאַרמאַלע צייטן.

אגב אונטער בעסערע עקאָנאָמישע באַדינגונגען אין לאַנד וואָקסט אויף אַזויפיל די שטייער פעאיקייט פון דער באַפעלקערונג, אז די רע־גירונג קאָן אָפּמאַכן אירע איצטיקע דרינגענדיקע אויסגאַבן דורך די וואָקסנדיקע הכנסות.

ענגלאַנד און פראַנקרייך באַקעמפן שקלאַפן־האַנדל אין אַראַביע

פון א. רובין

ערשט איצט דערוויסט זיך די ציי־וויליזירטע וועלט וועגן דעם מורא־דיקן מענשן־האַנדל, וואָס גייט אין אַראַביע און וואָס פראַנקרייך און ענגלאַנד זיינען איצט פאַרבאַטן אַדער אים באַקעמפן, אַזוי, אז דער האַנדל זאָל מער ניט קאָנען אָנגעפירט ווע־רען.

די צוויי דערמאָנטע לענדער (פראַנק־רייך און ענגלאַנד) האָבן גענומען צו הילף אויף די איטאַליענישע רעגירונג און צוזאַמען וועלן זיי שוין אויסגע־קינען מיטלען, ווי אזוי אָפּצושטעלן דעם שענדלאַכן האַנדל און צו צע־שמעטערן דעם מסחר, אז ער זאָל מער קיינמאָל ניט קאָנען אויפשטיין קיין תחית המתים.

פאַר אַלץ האָבן די דריי לענדער באַשלאָסן צו פאַרבלאָקאַדירן דעם אינזל אינ׳ם רויטן ים (דזשעל דזשאַר), וואָס געפינט זיך צווישן דרום אַראַ־ביע און אַפריקע. די אינזל איז די בעסטע בעזע אין ערטריע ביים אַפריקאַנישן בערג. דער דאָזיקער אינזל איז די הויפּט קוואַרטיר פון דעם שקלאַפן־האַנדל, אַהין קומען די סוחרים פון שקלאַפן און פון דאָנען שיקט מען די „סחורה" אין די שטעט און אויף די מערק, וואו דער מסחר ווערט אָנגע־טריבן אויף דעם שענדלאַכסטן און באַרבאַרישסטן אופן.

מען קאָן גאָרנישט טאָן מיטן אינ־זעל אַליין, ווייל אַן עגערעט פון אַראַבער. די אַראַבער, ווי באַוואוסט, זיינען אַנהייענער פון מחמד׳ן, וועל־כער האָט אין׳ם קאָראַן (די מחמדע־נישע ביבל) נישט נאָר זיך אַריינגע־זאָגט קעגן דעם שקלאַפן האַנדל, נאָר האָט נאָך אַזוי גערעדט צו אים, לויט דעם קאָראַן אין פולשטענדיק דער־לויבט צו האַנדלען מיט מענשן, ווי מען האַנדלט מיט אַן אַנדער סחורה. אַדער ווי מען האַנדלט מיט בה־מות.

די וואַסערן פונם רויטן ים שטיי־ען אַבער אונטער דעם רשות פון ענג־לאַנד, פראַנקרייך און איטאַליע און זיי קאָנען פאַרבלאָקאַדירן די וואַסערן פאַר די שיפן, וואָס פירן אויף זיך שקלאַפן פון אַדער צו דעם דערמאָנטן אינזל.

וועט די בלאָקאַדע אַנהאַלטן א לייגנערע צייט און וועט אָפּגעהיט ווערן שטרענג, ווי דאָס ווערט איצט דערוואַרט פון די דריי מלוכות, איז עס גאָר קיין ספק ניט, אז די אַרא־בער וועלן מוזן אויפגעבן דעם האַנ־דעל, ווייל זיי וועלן ניט האָבן קיין מעגלאַכקייט צו ברייגנען, אַדער פאַר אָפּ־צושיקן דעם מענשן מאַטעריאַל, מיט וועלכן זיי טוען מסחר אויבער אַנאַיע.

דער אינזל איז אינגאַנצן באַ־וועגט מיט שקלאַפן, מיט שקלאַפן הערדער אויף מיט גרויזאַמע וועכטער, וואָס היטן די שקלאַפן אויף טריט און שריט.

פאַרבייַ דעם אינזל, וואו עס לינן באַראַבן לעבעדיקערהייד די שקלאַפן, פאַרן אַלע מאָל דורך אַנדערע שיפן מיט אייראָפּעאישע טוריסטן און „פּלעזשוריזעקס" פון אינאַלע, פראַנק־רייך און ענגלאַנד. די דורכרייזנדע קוקן אויף דעם אינזל, און באַוואונ־דערן די שיינע בלומען, וואָס וואַקסן דאָרט און די קאַליערטע שטייענער, וואָס סטאַרטשען אַרויס אין מאָנומענ־טען. די זון בראָנט דאָרט און צוליב דעם הפּנים האַלטן זיך די ציי־וויליזירטע לענדער אויפן ניט אויפן אינזל קיין שום געפאַרלאַכע חיות, קיין פויגלען און עס וואַקסן דאָרט בלויז גרינצייג, בלומען און מאַנער גראָס.

עס איז אוממעגלאַך פאַר א שקלאַף צו אַנטלויפן פון דעם אינזל: פון איין זייט ווערן די שקלאַפן, געהיט פון אומ׳באַרחמנות׳דיקע וועכטער, וואָס זיינען זיך נוקם פאַר יעדן קליינעם ווידערשטאַנד און פון דער אַנדערער זייט איז דער אינזל אַרומגערינגלט מיט א ים אין וועלכן עס זיינען דאָ די דריי פּלאַנעטן ים־חיות און הייפיש.

די מערסטע שקלאַפן קומען פון אַביסיניע, עוויש די שקלאַפן זיינען דאָ האַלב ווילדע מענשן, אָבער די מערסטע פון זיי פונקט אַזוי ציווי־ליזירט, ווי זייערע באַלעבאַטים, וואָס האַנדלען קענען איר אַזוי ווי ניט פריינט האָט אים גערעטן, נאָר האָט אין דער אַנדערער אַקטונג צו דעם גראָס, וועלכער דאָרט ווי א ברוטאַלער מענש.

ביי אים האָבן איצט אויף שוין מער עקזיסטירט קיין צוויי מיינונגען אַז ער ליבט חנה׳לען מיט דעם גאָ־פייער פון זיין יוגנטלאַכן האַרץ: באַשלוס, זיך אַליין אַרויסצושט־אויף דער פראַבע, האָט אים א ניט־הנאה קעטאָן. די פראַבע האָט באַ־נען פאַרלעשן דאָס פייער, וועלכעס „חנה׳לע, האָט אים דער קורצער צו באַווייזן אין אים אַנצוצינדן.

אזוי פאַרטיגט אַן זיינע נעראַ־הייט ער פּלוצלונג אַנגעפאַנגען צו אין דער ריכטונג פון דער נעטא. וואָלט האָט ער איינגעטלאָפן גיין אויף דאָרט אויף דאָרט־ווייטער בערגעבן צו זיינע נעראַנסען. אַ ער האָט אַליין גיין נעווואוסט ער פעפנט זיך אויף אייגענע אויגן זיך־דנאַך געאַנסען, אויב דער אַנדערער ווייס אין דער אַנדערער אַרומגעריגלט אויף דער אַנדערער אַרומגעריגלט אויף דער אַנדערער אַרומגעריגלט אויף

דעם רב׳ס טאָכטער

א העכסט שפּאַנענדיקער ראָמאַן פון דעם אידישן לעבן אין מיטל־אַלטער

פון לעאָן וויעזענפעלד

(פאָרזעצונג)

אָבער איצט איז דער פאַרלאַנג מער ניט געווען קיין ליידנשאַפטלאַכער, ער איז געווען איינגאַנצן אַן אַנדערער. ער האָט ניט בלויז ניט מער געטראַכט וועגן האַנדלען קעגן איר אַזוי ווי זיין פריינט האָט אים געראַטן, נאָר ער האָט אין הארצן נאָך געפילט אַ פאַרשטונג צו דעם גראַף, וועלכער האָט וועגן זיין געטלאַכער חנה׳לען געקאָנט האָבן אַזאַ מיינונג ווי וועגן זיינע אַריסטאָקראַטישע פריוויו. און ער האָט אים צוגערעדט קענן איר צו האַנדלען ווי אַ ברוטאַלער מענש.

ביי אים האָבן איצט אויף שוין ניט מער קיין קוקן־טריט קיין צוויי מיינונגען, אַז ער ליבט חנה׳לען מיט דעם גאַנצן פייער פון זיין יונגטלאַכן הארץ. דער כאַשלוס, זיך אַליין אויסצושטעלן אויף דער פראַגע, האָט אים איצט הנאה געטאָן. די פראַגע האָט באַוויזן די גאַנצע ריכטיקייט, און ער איז געווען צופרידן.

אַך, ווי טייער און ליב זי איז אים געוואָרן! ניט אין הויף, און ניט אין ערגעץ, אין דער גאַנצער וועלט, וואָלט ער זי מער ניט געקאָנט פאַרגעסן. קיין שום פרוי — האָט ער געטראַכט — וועט קיינמאָל אין זיין הארץ ניט קאָנען פאַרגעסען איר פלאַץ, און קיינער, קיינער, אפילו ניט זיין שטרייניגער מוטער, וועט אים אין אַמאָל קאָנען פאַרלאָשן דאָס פייער, וועלכעס זי, חנה׳לע, האָט אין דער קורצער צייט באַוויזן אין אים אָנצוצינדן.

אַזוי פאַרטיפט אין זיינע געדאַנקען, האָט ער פלוצלינג אָנגעפאַנגען צו גיין אין דער ריכטונג פון דער געטאָ. נעוואָלט האָט ער איינגעטלאָפן גיין צוריק אין הויף און זיך דאָרטן ווייטער אַריבערגעבן צו זיינע געדאַנקען. אָבער ער האָט אַליין ניט געוואָוסט וואו ער נעפינט זיך און איידער ער האָט זיך נאָך געקאָנט אַרומזען, איז ער שוין געווען אין רעכטן מיטן פון דעם אידישן קוואַרטאַל.

עמעריך האָט אויפגעשווידערט. ווען אימיצער זאָל אים דערזען אין אַזאַ שפּעטער נאַכט שעה, האָט ער גע־טראַכט, — וואָלט דאָס שנעל צע־טראָגן געוואָרן צווישן די הויף אינטריי־גאַנטן, און ער וואָלט געוואָרן דער אָביעקט פון שפּאָט און רכילות. די אַריסטאָקראַטישע געזעלשאַפט וואָלט זיין קומען אין דער אידישער נעטא איינער אַליין אין אַזאַ צייט, אויסגע־טייטשט אויף וועלכן אופן עס וואָלט זיך איר געגלוסט, און וואָס איינער וואָלט געוואָלט וואָלט ער ווענן אים געקאָנט זאָגן.

ער האָט דערפאַר נאָך מער אַריי־בערגעצויגן דעם מאַנטל איבער זיין קאָפּ און ער האָט באַוואָרנט די מאַס־קע אויף זיין פּנים, אַז זי זאָל ניט אַראָפּגערינען ווערן פון קיין ווינט. ער האָט זיך פאַרריכטיק אַרומגעקוקט, אָבער קיינער האָט זיך ניט געוויזן. כאָטש די ערשטע טאָג שטראַלן פון דעם נייעם מאָרגן האָבן אָנגע־פאַנגען זיך דורכצובערעכן דורך דער טונקלקייט פון דער נאַכט, שכח האָבן די אירן אין דער נעטא נערוט און דערפאַר זיינען זיי געשלאָפן ביז אין העלן טאָג אַריין, און עמעריך האָט זיך געקאָנט אַרומדרייען צווישן די אידישע הייזער ווי לאַנג ער האָט אַליין געוואָלט און זיין זיכער, אַז קיינער וועט אים ניט באַמערקן.

עטלאַכע מינוטן האָט ער אַרומגע־שפּאַצירט צווישן די קליינע, האַלב איינגעפאַלענע, מייסטנס שמוציקע, אַרים אויסזעענדע הייזער. ביז ער איז ענדלאַך אָנגעקומען צו דער גרוי־סער שול, לעבן וועלכער ער האָט זיך אָפּגעשטעלט.

— אַט דאָס איז די שול, אין וועלכ־כער די אירן בעטן צו זייער נאָט און דערוואַרטן פון אים, אַז ער זאָל זיי באַשיצן קעגן זייערע שונאים, — האָט ער צו זיך אַליין געמורמלט. — וואָס פאַר אַ מערקווירדיק פאַלק זיי זיינען דאָס, די אירן! וויפיל צרות זיי האָבן זיך שוין געמוזט אויסשטיין און ווי־פיל אומגליק האָבן זיי שוין איבער־שול. אַט דאָ ערגעץ איז זי, דאָ ער־געץ שלאָפט זי, ניט ווייט פון מיר... ניט ווייט, און דאָך — אַזוי ווייט...

כאָטש פון זיין פריערדיקן באַשלוס, זיך אַריינצורייסן אין דעם רב׳ס הויז און צו צווינגען חנה׳לען צו דערפיל־איצט שוין ניט פאַרבליבן קיין שפּור אין אָבער דער פאַרלאַנג אין אים זיך נאָך איין מאָל צו זעען מיט איר, איר נאָך איין מאָל אַריינצוקוקן אין אירע ליכטיקע אויגן: מיט איר, אויב מעג־לאָך, נאָך איין מאָל צו רעדן און ווי־דער אַמאָל צו באַוואונדערן איר קלוג־שאַפט, איצט געווען נאָך גרעסער און נאָך שטאַרקער ווי פריער.

— איך מוז זי זעען, איך מוז! איך מוז אויף איר געבן כאָטש איין קוק, כאָטש פון דערווייטנס, וואָס דער פרייז זאָל ניט זיין . . .

די דאָזיקע ווערטער האָט ער אַריס־גערעדט אַזוי הויך לויף ווי ער וואָלט געווען געוואָלט, אַז חנה׳לע, אויף וועלכער ער האָט געגלויבט, אַז זי שלאָפט שוין לאַנג אין איר שלאָף־צי־מער, זאָל זיי דערהערן און זאָל קו־מען צו אים.

— איך מוז זי זעען, אויב איך וויל ניט היינט איינגאַנגען משוגע ווע־רען . . .

אַן אַזוי רייד־נדיק האָט ער טאַקע ווי אַן אמת׳ער משוגענער אָנגעהויבן אַרומצולויפן אַרום די קליינע הייזער, וועלכע האָבן זיך געפונען אין דער נעענגס פון דער גרויסער שול, און ער האָט אין יעדער פון זיי אַריינגעקוקט דורך דער לופט פון די פענסטער לאַנג, ער איז געלאָפן אין איין אָטעם פון פענסטער צו פענסטער, און, ווען ער האָט ניט באַלד דערזען וואָס ער האָט געזוכט, איז ער געלאָפן ווייטער און ווייטער אין אַן אַנדערן אָרט, אַן אַנדערן אָרט, אַן אַנדערן אָרט,

אין פלאַנטער פון לעבן . . .

פון מ. ס.

א העכסט שפּאַנענדער ראָמאַן פון דעם מאַרענעם אידישן לעבן אין אַמעריקע

(פאָרזעצונג)

— לוסי טייערע... — האָט ער אַנגעהויבן שטאַמלען — וואָס פאַרט אין דאָ געשעען?

— נאָר ניט ... נאָר ניט! — האָט זי געענטפערט און האָט גיך אויסגעצויגן איר האַנט. — ער האָט נאָר ניט פאַר סירט... נאָר ניט... גוטע נאַכט...

זי איז אַריינגעלאָפן אין הויז, פאַר־קלאַפּנדיק די טיר הינטער זיך. בען איז געבליבן שטיין מיט א פאַרקלעמט האַרץ.

ער האָט זיך געפילט באַליידיקט און אַזוי ווי אויסגעלאַכט. כאָטש ער האָט אויף איר געפונען א זכות, אַז זי האָט אין אַזא מאָמענט אנדערש ניט געקאָנט האַנדלען... מיט לאַנגזאַמע טריט און א טיף־פאַרטראַכטער האָט ער אָנגעהויבן גיין צוריק אַהיים. די גאַסן זיינען שוין אויסגעלעדיקט פון מענשן. דער חיטל איז געווען פינסטער און די שטערן האָבן זיך באַהאַלט.

ער האָט זיך געפילט באַליידיקט און אַזוי ווי אויסגעלאַכט. כאָטש ער האָט אויף איר געפונען א זכות, אַז זי האָט אין אַזאַ מאָמענט אנדערש ניט געקאָנט האַנדלען... מיט לאַנגזאַמע טריט און א טיף־פאַרטראַכטער האָט ער אָנגעהויבן גיין צוריק אַהיים. די גאַסן זיינען שוין אויסגעלעדיקט פון מענשן. דער חיטל איז געווען פינסטער און די שטערן האָבן זיך באַהאַלט.

ער איז אַרויסגעלאָפן אין הויז, פאַרקלאַפּנדיק די טיר הינטער זיך. בען איז געבליבן שטיין מיט א פאַרקלעמט האַרץ.

ביסלאַכווייז האָבן זיינע געדאַנקען זיך אַריבערגעטראָגן אַהיים, אויף זיין בלייכער אויטעמיקער מוטער. און אויף דער יונגער רעי מיילער. וועלכע איז קאָנט האַנדלען... מיט לאַנגזאַמע טריט און א טיף־פאַרטראַכטער האָט ער אָנגעהויבן גיין צוריק אַהיים. די גאַסן זיינען שוין אויסגעלעדיקט פון מענשן. דער חיטל איז געווען פינסטער און די שטערן האָבן זיך באַהאַלט